

ראש השנה

צו פיוס

החינוך המשותף לחילונים, דתיים ומסורתיים
גנים וכיתות יסוד

ייעוץ: יעל ברגר, אסף הירשפלד, שרית זוסמן, יהודית לקיצביץ, שרית עזרא
כתיבה: מיכל ברגמן

צו פיוס - סיפור הצלחה ישראלי

עמותת צו פיוס מקימה ומלווה מסגרות חינוך המשלבות ילדים חילונים, דתיים ומסורתיים ללימוד וחיים משותפים - מסגרות חינוכיות של גנים ובתי ספר.

עמותת צו פיוס פועלת בשיתוף פעולה מלא עם משרד החינוך והרשויות המקומיות להפצת המידע אודות החינוך המשותף, לעידוד חשיבה חדשנית והובלת שינוי בתוך מערכת החינוך ולהקמת מסגרות חדשות ברוח זו.

צו פיוס פועל לקידום החינוך המשותף בתחומים הבאים:

- ייעוץ ולייווי לקבוצות הורים המעוניינים בהקמת בית ספר משותף ביישוב.
- ייעוץ ולייווי לרשויות המקומיות בתהליך בחינת ההיתכנות ובשלבי ההקמה.
- הנחיה, לייווי והשתלמויות למנהלים, מורים וגננות לחינוך ולהוראה בכיתה מרובת זהויות.
- פיתוח והנגשת תכניות לימודים למורים בחינוך המשותף.
- גיבוש קהילה בית ספרית פעילה ותוססת בתחום התרבות היהודית-ישראלית ביישוב.

עקרונות פדגוגיים מנחים

- חינוך בין-קבוצתי:** יצירת מסגרות חינוך פורמאלי למפגש קבוע ומתמשך בין חילונים, דתיים ומסורתיים.
- מפגש בין שווים:** שמירה על הזהות הייחודית של כל תלמיד/ה מתוך כבוד לאורחות חיים שונים.
- מפגש בין שונים אך שווים:** מפגש בין זהויות מגוונות השומר על ייחודה של כל אחת מהן.
- שפה תרבותית ישראלית-יהודית משותפת:** תוך שמירה וכבוד לזהותו של הפרט ושל משפחתו.
- פלורליזם - ריבוי קולות:** דגש על תרבות ומסורת יהודית תוך התייחסות לקולות השונים בתרבות היהודית.
- לימוד מגוון:** לימוד תרבות ומסורת יהודית במגוון אמצעים - שיר, מדרש, סיפור, יצירה פלסטית, דרמה, פעילות קהילתית, לימוד הורים-ילדים ועוד.
- שתי עגלות מלאות:** עגלה חילונית ועגלה דתית.
- מעטפת פדגוגית:** לייווי והנחיה הוליסטית הדואגת לשיפור דרכי ההוראה והאווירה החינוכית.

לפרטים נוספים ולהתקשרות:

02-6215353

mail@tzavpius.org.il

כל הזכויות שמורות לצו פיוס

תכני הלימוד המופיעים בחוברת זו נועדו לשימוש חינוכי של צוותי הגנים ובתי הספר

קיץ תשע"ד - 2014

צילום: JenT

שלום לצוותים החינוכיים,

"בְּאַחַד בְּתִשְׁרֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים וְלִשְׁמַטִּין וְלִיּוֹבְלוֹת, לְקִטְיעָה וְלִירְקוֹת" (מסכת ראש השנה, פרק א משנה א)

"עַת שְׁעָרֵי רְצוֹן לְהִפָּתַח..." (הפיוט עת שערי רצון, ר' יהודה אבן עבאס)

" בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה לִבְנוֹ עֲנָה בְּתַפְלָה נוֹשָׁנָה / שִׁיפָה וְשׁוֹנָה תְּהֵא הַשָּׁנָה / אֲשֶׁר מִתְחִילָה לָּהּ הַיּוֹם" (בראש השנה, נעמי שמר)

שנה חדשה בפתח ולכבודה אנו מביאים בפניכן חוברת מידע והדרכה בנושא:

ראש השנה בחינוך המשותף לגיל הרך ולכיתות היסוד.

החוברת כוללת:

- מידע לצוותים החינוכיים
- הצעות לפעילות משותפת
- הצעות לקבוצות המפגש ולקבוצת התפילה
- ההצעות מחולקות על ידי גילאים: גן, כיתה א' וכתה ב'.

בחוברת זו יצרנו **תכנית ספיראלית** המבנה לימוד בסיסי לכל גיל, ומציעה הצעות נוספות ללימוד מרחיב יותר. התכנים מבוססים על תכני גני 'קשת' בירושלים ועל תכני ביה"ס 'קשת' בירושלים, ובאליקים וכן על תכני הסדנה לחינוך מיוחד סמינר דוד ילין.

נשמח לקבל מכם, הצוותים החינוכיים, משוב והצעות נוספות לפעילות ולדיון.

קריאה נעימה ומועילה
שנה טובה, פורייה וברוכה לכולנו
צוות החינוך המשותף, צו פיוס

פעילות לקבוצת המפגש

בקבוצת המפגש נעסוק בנושאים:

א. 'תשליך' – מה נשליך מאתנו

ב. 'סימנים' משלנו

א. 'תשליך' – מה נשליך מאתנו

נספר על מנהג 'תשליך' המסורתי [פירוט במידע לגננת ולמורה]

נסביר כי התחלת השנה היא הזדמנות להתחיל מחדש, להשליך מעשים רעים או התנהגויות שהיינו רוצים לשנות, ולשמור דברים שאנחנו אוהבים בעצמנו.

נקריא את השיר 'תשליך' מאת עדולה ונסביר מהם 'בלבול' ו-'זדון'. נשאל האם אפשר לסלוח? נעודד את הילדים לשתף ברגשותיהם ובחוויותיהם. ניתן לגיטימציה להכרה בטעות, להתחלה חדשה ולרצון לשינוי.

נחשוב ביחד מה היינו רוצים לשנות – כדאי להתמקד במקרים ספציפיים בהם הילדים יכולים לספר על התנהגות שלהם, על מעשה שעשו, על דבר-מה שהם לא אוהבים בסביבתם וכד'.

כדאי להיות רגישות לרצון או לאי הרצון של הילדים לשתף ב'תשליך' שלהם.

- **הילדים יכינו פתקי 'תשליך'** ועליהם ציורים של הדברים שהיו רוצים לשנות ולהשליך.
- **נערוך טקס 'תשליך'** ובו יזרקו הפתקים ל'מקווה מים' [בין גיגית מים ובין מקווה מים העשוי מאל-בד וכד'].
- **בתום הטקס** נלחץ איש את ידי רעהו ורעותו, ונברך זה את זה בברכת 'גמר חתימה טובה', שהיא הברכה המסורתית בימים שבין ר"ה ליוהכ"פ.

ב. 'סימנים' משלנו

- **נזכיר לילדים** את מנהג הסימנים שנלמד במשותף בגן.
- **נחשוב על 'סימנים' אישיים** – רצוי שהגננת תדגים פריט או מאכל כלשהו שהיא מוצאת בו ברכה אישית משלה.
- **ניתן לפזר פריטים** ולבקש מהילדים לציין ברכה שבה הפריט הופך ל'סימן' אישי.
- **ניתן להביא מהבית פריט אישי** - לבקש מהילדים להביא מהבית פריט היקר לליבם ולחבר לו 'סימן'.
- **נכין דפי 'סימנים' אישיים** בסימניית הסימנים או בספר הברכות האישי.

ניראות:

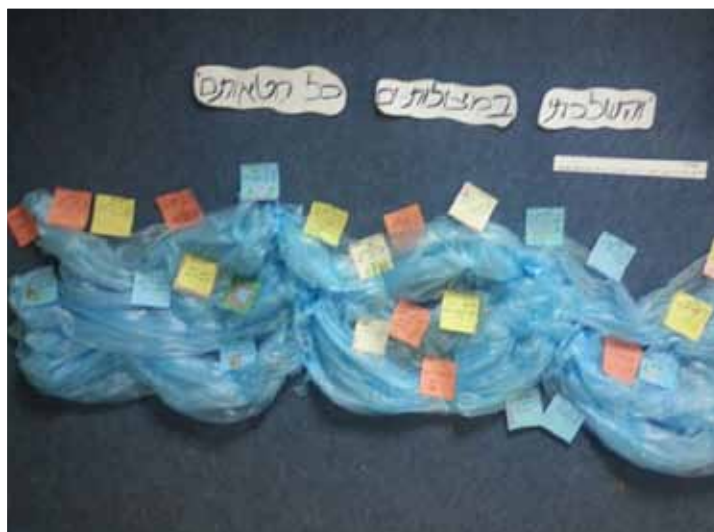
על לוח קבוצת המפגש נתלה:

- תצלומים של הילדים בטקס ה'תשליך'.
- 'סימנים' אישיים שהכינו ילדים
- להלן תצלומים המדגימים את ניראות ה'תשליך' בגן משותף : דברי הילדים נרשמו ע"י הצוות פעמיים - הילדים השליכו את פתקיהם לגיגית מים. הפתק השני נתלה על לוח הגן.

תשליך על לוח בגן משותף
צילום: יעל ברגר

תשליך בניגית בגן משותף
צילום: יעל ברגר

ב. יום תרועה – סיפור ר' לוי יצחק מברדיצ'ב [קשת וענן]

נספר או נצפה בסיפור החסידי **על חיפוש בעל התוקע ע"י ר' לוי יצחק מברדיצ'ב** – על הכוונה הנכונה בזמן התפילה.

מומלץ לשלב קטעים מהסיפור המצולם או לספר בע"פ. **'זמן תרועה - קשת וענן'**, דקות 01:12-02:8

ניתן **לספר את הסיפור בהמשכים** ובכל פעם להציג מועמד אחד לתקיעת שופר. בכל פעם נשאל את הילדים האם לדעתם המועמד החדש יתקבל להיות בעל תוקע?

מה, לדעתכם, מחפש רבי לוי יצחק מברדיצ'ב – האם הוא מחפש אדם בעל מראה מסוים? בעל תכונות מסוימות? בעל כוונות מסוימות?

ככל שהסיפור מתקדם ובאים עוד ועוד מועמדים שיודעים היטב מה משמעות תקיעות השופר, הולך ומתברר כי הרב מחפש אדם שונה.

נבקש מהילדים לנסות ולשער מה מחפש הרב?

לבחירה: הילדים יציגו את עצמם כמועמדים להיות תוקעים בשופר, ויסבירו מדוע הם ראויים.

בסוף הסיפור יתברר, כי האדם שנבחר הוא אדם פשוט, שכל כוונתו לתת חיים טובים למשפחתו ודווקא הוא נבחר.

נברר יחד עם הילדים במה שונה בעל התוקע שנבחר משאר המועמדים?

נכוון לכך שבתקיעת שופר ובתפילה לא חשוב המעמד או ההשכלה אלא הכוונה – וכי עלינו להתכוון ולהתפלל עבורנו ועבור האנשים היקרים לנו.

נקדיש זמן לריכוז ולמחשבות לקראת תפילותינו האישיות [מומלץ לרשום רעיונות לתפילה אישית לקראת חודש אלול, ולהסתייע במחברת בזמן המוקדש לתפילה אישית בקבוצה].

יצירה: הילדים יציירו ציור חופשי בעקבות הסיפור.

• ניראות:

- נתלה את ציורי הילדים לצד התמונות שנבחרו ונתאר בקצרה את הפעילות.

3. פתח לנו שער - מבוסס על הסדנא לחינוך המיוחד, מכללת דוד ילין

הפעילות המשותפת תתמקד בנושא 'פתח לנו שער' - שהן מילים מפיוט מוכר בקהילות אשכנז, שנוהגים לפייט בסוף יום הכיפורים: השער מדמה את יציאתה של שנה חדשה וכניסתה של שנה חדשה ואת סוף יום הכיפורים, בו השער לתשובה פתוח לרווחה.

בחרנו לעסוק בדימוי זה משום שהוא מקשר בין השלב החדש בחיי בילדים לבין תקופה זו של השנה וביטוייה במקורות היהודים. בנוסף, הוא מאפשר הרחבה, יצירתיות ומגוון התייחסויות לדימוי של השער הנפתח.

נלמד לשיר את הבית הראשון של הפיוט 'פתח לנו שער': נקדים כמה מילים על הפיוט - שיר ששרים בזמן תפילה או טקס [קבלת שבת וכד']. ניתן לשיר את הפיוט בכמה מנגינות שונות: הפיוט **בלחן רמון טסט**, הפיוט בלחן מסורתי **בביצועו של יהורם גאון**. ביצועים נוספים - כולל הלחן של חנן יובל - **באתר הזמנה לפיוט**.

תחנות עבודה: מומלץ לקיים את הפעילות במקביל בכתות השונות, וכך לאייש את התחנות.

תחנה א' - תמונות של שערים - ר' נספח מס' 3.

הילדים בוחרים מבין התמונות תמונה אחת של שער ומספרים לקבוצה:

- למה בחרתי בשער זה?
- מה אני רוצה לפגוש בצדו השני של השער?
- האם אני רוצה לעבור דרך השער או להיות מצדו השני?

תחנה ב' - כתיבה יוצרת

הילדים מקבלים כרטיסיות ועליהם המילים:

- פתח לנו שער ל...
- סגור לנו שער ל....

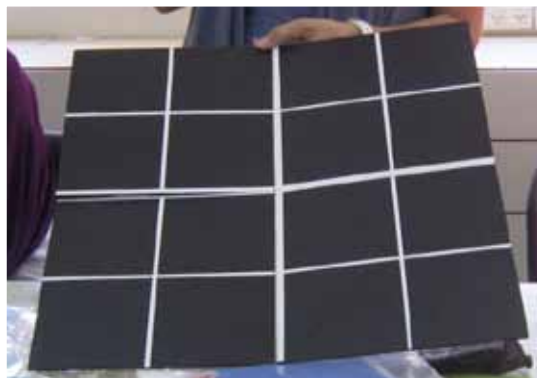
הם מספרים [ואם הם יכולים - כותבים] מה היו רוצים לפתוח לקראת השנה החדשה ומה היו רוצים לסגור מאחוריהם. במידה והילדים אינם יודעים לכתוב המורה תכתוב זאת עבורם.

תחנה ג' - דמיון מודרך

ברקע מוסיקה מרגיעה. הילדים יושבים או שוכבים רגועים [נשימה עמוקה, הגוף רפוי]

נעצום עיניים ונדמין את עצמנו נכנסים בשער לקראת התחלה חדשה: את/ה נמצא/ת יחידי במקום פתוח - מהו המקום? מהו מזג האוויר? מה שומעים? מריחים? משם מגיעים לשער. איך נראה השער? איך נראית הדרך שמצדו האחר?

תחנה ד' - כרטיסי ברכה - ר' בהמשך - 'אומנות'

לוח סודוקו ר"ה
הסדנא לחינוך מיוחד, מכללת דוד ילין
צילום: מיכל ברגמן

4. סודוקו ראש השנה - מבוסס על הסדנא לחינוך המיוחד, מכללת דוד ילין

סודוקו הינו משחק חשיבה שנועד לפתח יכולות קוגניטיביות. הוא מבוסס על לוח ובו יש לשבץ פריטים חוזרים, כאשר בכל טור ובכל שורה יופיע הפריט רק פעם אחת.

לדוגמא: בסודוקו ר"ה יכולה תמונה של שופר להופיע בשורה אחת ובטור אחד בלבד.

סודוקו לילדים: ניתן לשחק סודוקו ברמות קושי שונות ולהעלות את רמת הקושי. המשחק מותאם גם לילדים ומאפשר להם לפתח יכולת חשיבה ולוגיקה.

ניתן להשתמש בלוח הסודוקו לפעילויות ולנושאים רבים במהלך השנה.

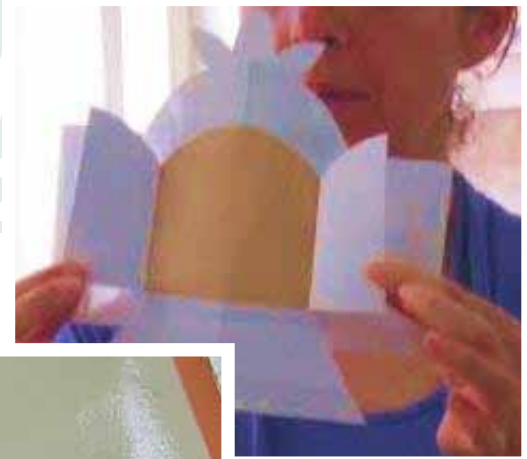
אביזרים: לוח סודוקו עשוי פוליגל, 4 סדרות של 4 כרטיסים ועליהם סמלי ר"ה [שופר, רימון, כרטיס ברכה וכד'].

סודוקו ר"ה: מאחר ובתחילת כתה א' הילדים ברובם אינם יודעים לקרוא ולכתוב, משחק הסודוקו מאפשר לחזור בע"פ על הידע שנצבר בשנים קודמות באשר לסמלי ר"ה וכן להוסיף ידע באמצעות למידת עמיתים.

משתתפים: ארבעה משתתפים או ארבעה זוגות משתתפים.

מהלך המשחק:

- בדרגה הראשונית של המשחק המורה 'תשתול' כרטיסיות במקומות שונים בלוח, על מנת להקל על הילדים. עם הזמן תעלה רמת הקושי ותעלה עד למצב בו הלוח ריק מכרטיסיות.
- כל תלמיד/ה בתורו מוסיף כרטיס ללוח, לפי כללי הסודוקו. בנוסף, הוא מוסיף מידע על הסמל שבכרטיסיה:
- מה בתמונה? מה הקשר של התמונה לר"ה? מה מסמל הפריט שבתמונה? איזה איחול אני מאחלת/לר"ה לחברי למשחק?

דוגמאות לכרטיסי ברכה 'פתח לנו שער'
הסדנא לחינוך מיוחד, מכללת דוד ילין
צילום: מיכל ברגמן

5. אומנות

א. כרטיסי ברכה - פתח לנו שער

נכין כרטיס ברכה בצורת שער ובו איחולים שלנו לבני המשפחה. ניתן להכין שער פשוט, לצבוע שבלונות וכד'.

דוגמאות לשבלונות שניתן להפוך לשער - דוגמה 1, דוגמה 2, דוגמה 3, דוגמה 4.

דוגמאות נוספות - ר' בתמונות שלהלן.

5. המשך - אומנות

ב. רימונים - נחום גוטמן וראובן רובין

בחלק זה נכיר שתי יצירות אומנות המציגות רימונים של שני אומנים ישראלים - נחום גוטמן וראובן רובין. שני האומנים הגיעו לארץ - נחום גוטמן כילד וראובן רובין עלה כבחור צעיר מרומניה. הציורים של ראובן רובין ברומניה היו כהים ועצובים ואילו בארץ הוא צייר בצבעים בהירים ציורים של שמחה ותקווה. שניהם חיו בתל אביב עוד כשהייתה עיר קטנה וציירו **בצבעים בהירים** ציורים על אנשי הארץ והנופים שלה מתוך **הרגשה של שמחה על התחלה חדשה** של בניית בתים, עבודת אדמה והקמת ישובים חדשים. ציוריהם משתייכים לאומנות הנאיבית שעניינו סצנות מחיי היום-יום המתוארות באופן אידילי. הן נחום גוטמן והן ראובן רובין הושפעו מהציירים הנאיביים הצרפתים, כמו למשל אנרי מאטיס.

ציורי הרימונים: נחום גוטמן: "**רימונים בצפת**" 1966 וראובן רובין: "**רימונים על חלוני**" 1967

בציורי הרימונים של שני האומנים **מופיעים הרימונים כסמל** לשפע, להתחדשות, לחיים העזים והמתחדשים בארץ ישראל. הם בחרו ברימון המזוהה עם המסורת היהודית [ראש השנה], עם פירות א"י [משבעת המינים] ועם יצירות וחושניות [באומנות המערב].

הצעה לפעילות:

הצעה מפורטת לפעילות הכוללת התבוננות, השוואה, נתינת כותרת, ציטוטי האומנים והצעות לפעילות אומנותית - במצגת של מדריכת האומנות נורית וינר [חפשו בגוגל - 'אמנות בגן הילדים'].

צילום: pyramis

תוכן עניינים:

- ראש השנה - מידע לגננת ולמורה עמ' 5-6
- ראש השנה בחינוך המשותף עמ' 7
- תכנון ומיקוד העבודה בגן ובכתות יסוד
- מחוויו לעבודה בחינוך המשותף לאור עקרונות החינוך המשותף עמ' 8-10
- קישורים מומלצים עמ' 11
- סיפורים/שירים מומלצים עמ' 11-12
- טבלאות: טבלה ספירלית לעבודה: גן וכתות א'-ב', טבלאות מסכמות עפ"י שכבת גיל עמ' 13-16
- גן - משותף - ראש השנה - פעילות משותפת בגן עמ' 17-18
- גן - משותף - היכרות עם לוח השנה וחודשי השנה הסבר על ראש השנה עמ' 17-18
- גן - משותף - איחולים וסימנים עמ' 19
- גן - משותף - תיבת הברכות - הדואר בא היום עמ' 20
- גן - משותף - שופר - היכרות והתנסות עמ' 21
- גן - משותף - תפילת כהן גדול עמ' 22
- גן - משותף - חביב אדם שנברא בצלם עמ' 23
- גן - משותף - אומנות - א. כרטיסי ברכה ב. מובייל דגים עמ' 23
- גן - משותף - טבע - עונות מעבר עמ' 24
- גן - קבוצת המפגש - תשליך - מה נשליך מאתנו, סימנים משלנו עמ' 25-26
- גן - קבוצת התפילה - א. 'אָבִינוּ מְלַכְנוּ פֶּתַח שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם לְתַפְלֵתְנוּ' - עשרת ימי תשובה עמ' 27
- גן - קבוצת התפילה - ב. תקיעת שופר עמ' 28
- כתה א- משותף - ראש השנה הרחבה וחזרה עמ' 29
- כתה א- משותף - התחלות חדשות עמ' 30
- כתה א- משותף - פתח לנו שער עמ' 31

- 32 עמ'..... כתה א- משותף - סודוקו ר"ה
- 33-34 עמ'..... כתה א- משותף - אומנות - א. כרטיסי ברכה פתח לנו שער, ב. רימונים - גוטמן ורובין
- 35 עמ'..... כתה א משותף - טבע - הדבורה
- 36-37 עמ'..... כתה א - קבוצת המפגש - פתחו את השער, מתנה לראש השנה
- 38-42 עמ'..... כתה א - קבוצת התפילה - תשובה, תפילה, צדקה, מצוות שבין אדם לחברו ולמקום
- 43-44 עמ'..... כתה ב - משותף - ראש השנה - חזרה והרחבה: שמות החג
- 45 עמ'..... כתה ב - משותף - סוף הוא תמיד התחלה של משהו אחר / לאה נאור
- 46 עמ'..... כתה ב - משותף - מעגל השנה
- 47 עמ'..... כתה ב - משותף - שופר-שיפור
- 48 עמ'..... כתה ב - משותף - אגדה: שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ וְהַדְּבוּרָה
- 49 עמ'..... כתה ב - משותף - אומנות - הכנת עץ משאלות
- 49 עמ'..... כתה ב - משותף - מוסיקה - תפוח בדבש
- 50 עמ'..... כתה ב - משותף - טבע ומדע - קרניים ושופרות
- 51-52 עמ'..... כתה ב - קבוצת המפגש - מדרש תמונה - התחלות ואיחולים, הכנת ערכה כמה גדלתי
- 53-54 עמ'..... כתה ב - קבוצת התפילה - הכרת המחזור לר"ה - 'לדוד ה' אורי וישעי', יום תרועה - סיפור ר' לוי יצחק מברדיצ'ב
- 55 עמ'..... נספח מס' 1 - סימן קשתי לסימני החג
- 56-57 עמ'..... נספח מס' 2 - הערות פדגוגיות - חביב אדם שנברא בצלם
- 58-60 עמ'..... נספח מס' 3 - שערים - כתה א'
- 61 עמ'..... נספח מס' 4 - תפזורת שמות החג וסמליו - כתה ב'
- 62-66 עמ'..... נספח מס' 5 - התחלות - מדרש תמונה - כתה ב'
- 67-68 עמ'..... העבודה החינוכית בחינוך המשותף